

Hankinta **SUORA**

Tervetuloa Hankinta^{SUORA}-lähetyseseen!

- Suoraa puhetta hankinnoista suorassa lähetyksessä, pintaa syvemmältä
 - Studiossa vieraana KKV:n ja Verohallinnon asiantuntijat kertomassa omia kokemuksiaan ja pohdintojaan aiheesta
 - JHNY:n Eevis osallistuu keskusteluun
- Aiheena kilpailun lisääminen ja harmaan talouden ehkäiseminen hankinnoissa
 - Inspiraationa vieraiden kokemukset hankintayksikkökierroksilta
- Studiokeskustelun tarkoituksena toimia ajatusten herättelijänä ja apuna organisaatioiden pohdintoihin

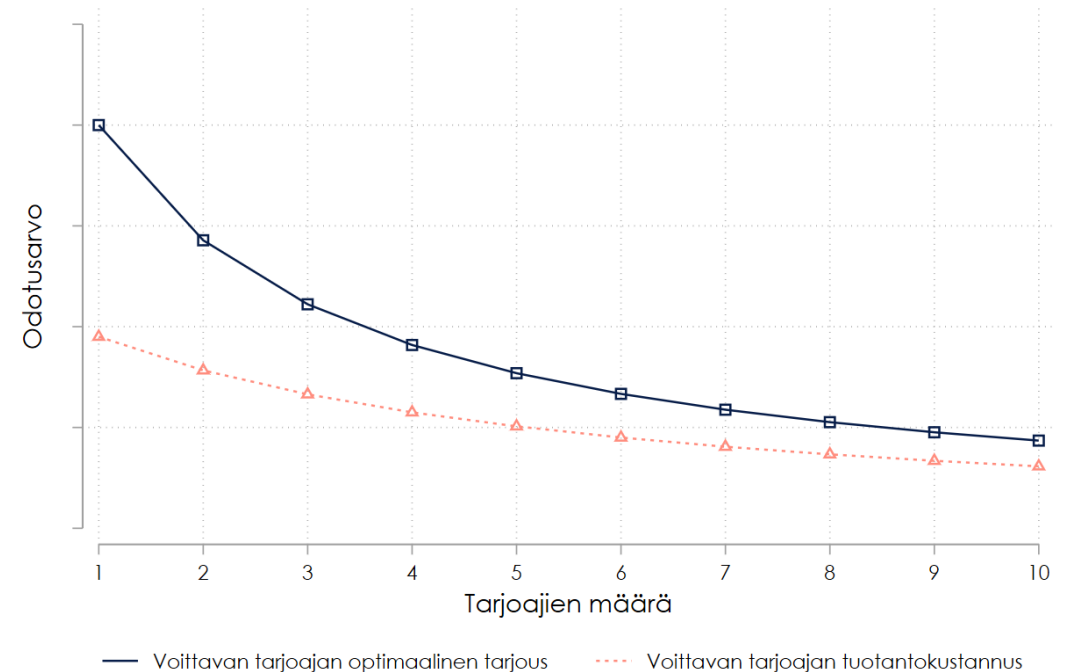
Hankintasuora 20.5.2025

Julkiset hankinnat ja kilpailu

Jan Jääskeläinen
Kilpailu- ja kuluttajavirasto

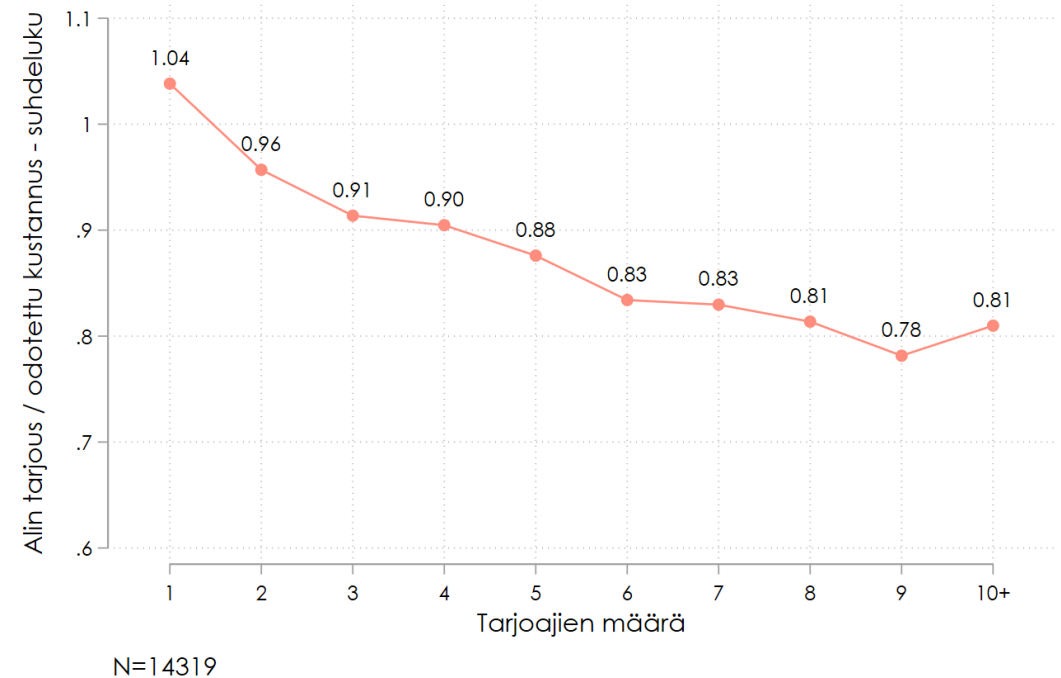
Mitä hyötyä on kilpailusta - taustaa teoriasta

- Kaksi pääasiallista kanavaa tehokuudelle:
 1. Tehokkaampien yritysten saaminen mukaan kilpailuun
 2. Kilpailukykyisemmän tarjouksen saaminen kilpailutukseen tarjoavilta yrityksiltä
- Kilpailun lisääntyminen hyödyttää **molempien kanavien** kautta
 - Yritysten tarjoukseen vaikuttaa jo pelkästään *illuusio* kilpailusta

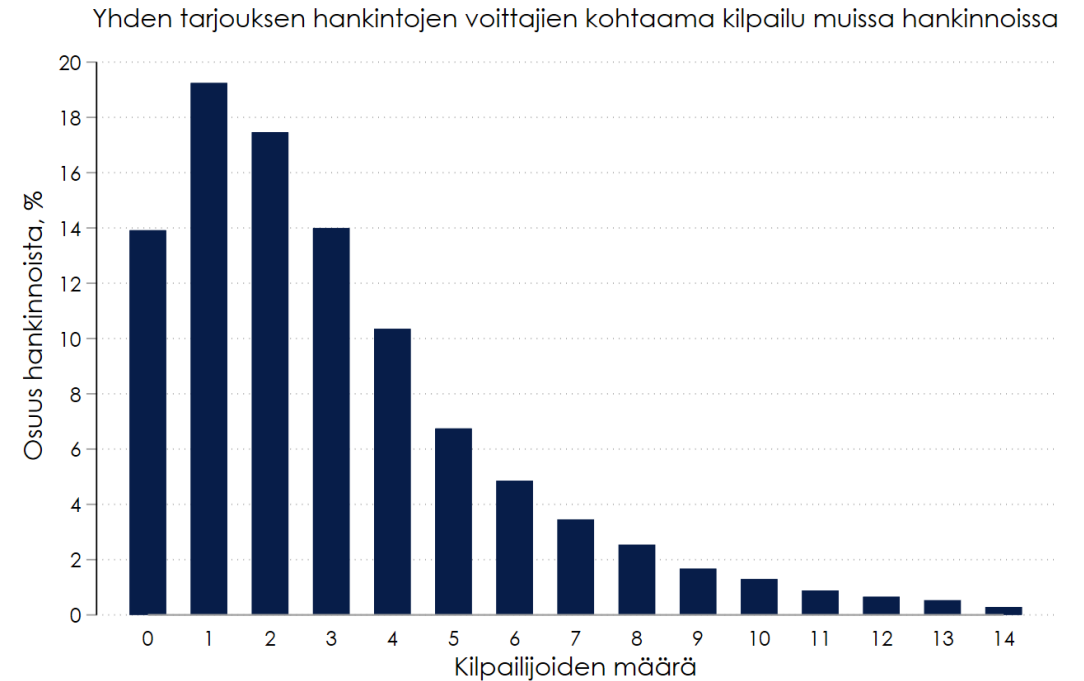
Mitä hyötyä on kilpailusta - taustaa empiriasta

- Kilpailu korreloi negatiivisesti hintojen kanssa
 - Useamman tarjoajan kilpailutuksissa havaitaan **suhteessa alhaisempia** hintoja kuin yhden tai kahden tarjoajan kilpailutuksissa
- Kuvassa on esitetty tarjoushinnan ja hankinnan ennakoitun arvo suhde eri tarjoajamäärien toteumille
- Sama korrelaatio on havaittu myös Tanskassa ja aiemmissa tutkimuksissa Suomessa

Voiko kilpailua edes olla enemmän?

- Yleinen väite on, ettei kilpailua ole mahdollista lisätä
 - Väitetään esimerkiksi ettei koko markkinalla ole enempää yrityksiä
- Kuvassa on esitetty yhden tarjouksen hankintoihin tarjonneiden yritysten kohtaama kilpailu muissa saman toimialan hankinnoissa
 - 86 % tapauksista yritys kohtasi vähintään yhden kilpailija, useimmiten kaksi tai enemmän

Miten voidaan vaikuttaa kilpailun määrään?

- Kilpailun lisääminen on kiinni...
 - siitä, että potentiaaliset tarjoajat ovat tietoisia kilpailutuksesta
 - ja siitä, että potentiaaliset tarjoajat pystyvät ja haluavat osallistua kilpailutukseen
- **Markkinakartoituksella ja markkinavuoropuhelulla** voidaan edesauttaa molempien tavoitteiden saavuttamista
- Onnistunut markkinavuoro puhelu vaatii...
 - mahdollisimman monen potentiaalisen tarjoajan tavoittamista – eli **Hilma-ilmoituksen tekemisen lisäksi tarvitaan myös suoria yhteydenottoja**
 - keskustelun käymistä sillä tavoitteella, ettei hankintaan sisällytetä ostettavan tuotteen tai palvelun kannalta turhia ja kilpailua rajoittavia vaatimuksia ja kriteereitä – **jokaisella vaatimuksella on hintalappu**

Kilpailu- ja
kuluttajavirasto

Suorahankinnat

Suorahankinnoista

- KKV:n hankintojen valvonta keskittyy ensisijaisesti laittomiin suorahankintoihin
 - Tiimissä 5 asiantuntijaa ja tutkimuspäällikkö
- Suorahankinta on poikkeus yleiseen ja avoimeen kilpailuttamisvelvollisuuteen, käyttöedellytyksiä tulkittava suppeasti.
- Hankintayksiköllä on velvollisuus näyttää toteen, että sillä on ollut hankintalain mukaiset perusteet suorahankinnan tekemiselle.
- Lainvastaiset suorahankinnat ovat merkittäviä hankintalain rikkomuksia. Hankintojen avoimella kilpailuttamisella turvataan yrityksille tasapuoliset mahdollisuudet osallistua tarjouskilpailuun.

Tuoreita hallinnollisen ohjauksen päätöksiä

Vesivahinkojen hätä- ja päivystystöiden hankinnat

- Hankintayksikkö osti yksittäiseltä huoltoyritykseltä vesivahinkoihin liittyviä töitä kilpailuttamatta yli 290 000 eurolla vuosien 2022–2023 aikana.
- Hankinnat tehtiin usein puhelimesta ja vahvistettiin myöhemmin sähköpostilla. Hankinnoista ei julkaistu hankintailmoituksia tai tehty kirjallisia hankintapäätöksiä tai -sopimuksia.
- Vesivahinkojen hätä- ja päivystystöiden hankinnat muodostivat luontevan hankintakokonaisuuden, jonka arvo ylitti hankintalain kansallisen kynnysarvon.

Talvikunnossapidon puitejärjestely

- Hankintayksikkö kilpailutti talvikunnossapidon puitejärjestelyn
 - 8 osa-aluetta konetyyppien mukaisesti
 - työkoneet asetettiin konekategorioittain tuntihinnan mukaisesti määräytyvään etusijajärjestykseen
- Tarjouspyynnössä todettiin, että tilaukset tehdään ensimmäiseltä vapaana olevalta puitesopimuskumppanilta, jolla on hinnaltaan edullisin työhön soveltuva kalusto. Tarjouspyynnössä todettiin myös, että koneiden varusteet eivät vaikuta koneiden etusijajärjestykseen, mutta niillä on vaikutusta valittaessa konetta urakkaan.
- Hankintayksikkö oli puitejärjestelyä koskevan päätöksen jälkeen valinnut sisäisessä kokouksessaan työkoneet koko talvikaudeksi eri työkohteisiin. Koneen sijoitus etusijajärjestyksessä oli ollut vain yksi koneiden valintoihin vaikuttanut tekijä.
- Tarjouspyynnön yleisluontoiset ehdot työkoneiden soveltuvuudesta, varusteiden merkityksestä ja koneiden vapaana olosta antoivat hankintayksikölle lähes rajoittamattoman harkintavallan päättää puitejärjestelyn sisäisten hankintojen jakautumisesta sopimuskaudella.

Kartellien riskit julkisissa hankinnoissa

JHNY:n Hankintasuora

20.5.2025

Kilpailulaki ja kartellikielto

- Kartelli = keskenään **kilpailevien yritysten** välinen **kielletty sopimus** kilpailun rajoittamisesta
- Ylihinta asiakkailta 10 – 30 % tai jopa enemmän.
- Aito valinnanvapaus häviää.

20.8.2019 12:35 | AUTO

KHO mätkäisi linja-autoyhtiöille yli kahdeksan miljoonan sakot kartellista, Matkahuollon osuus 4,3 miljoonaa

EPS-eristekartellin käsittely lopulliseen päätökseen: Korkein hallinto-oikeus piti markkinaoikeuden päätöksen ennallaan

4.7.2022 | Tiedote

Miten kartellit toimivat?

- Kartelleilla on monia eri tapoja toimia
- Samalla kartellilla voi olla monia eri mekanismeja käytössä
- Hinnoista sopiminen
- Asiakkaiden ja markkinoiden jakaminen
- Varjo-/peitetarjoukset
- Tarjoamasta pidättäytyminen
- Kilpailijoiden yhteiset tarjoukset – voivat olla hyväksyttäviä, tai sitten eivät, vrt. seuraava dia.

Kilpailulaki ja yhteistarjoukset, esimerkki

Kilpailulain vastainen toiminta toi 1,5 miljoonan euron seuraamusmaksun linja-autoyrityksille Turussa

Joukkoliikenneyritykset tekivät tarjouskilpailuissa kilpailulain vastaisia yhteistarjouksia.

- **Huom: MaO päätöksestä valitettu KHO:een, ei vielä lainvoimainen.**
- MAO:n 22.11.2023 päätöksen kohteena Turun seudun kuntien Föli-liikenteen tarjouskilpailut 2013, 2014 ja 2016
- MAO v 2013 kisasta: "Kaikilla TLO:n osakasyhtiöllä olisi objektiivisesti arvioiden ollut tosiasialliset ja konkreettiset mahdollisuudet osallistua Fölin tarjouskilpailuun 3/2013 vähintään itsenäisellä osatarjouksella ja toteuttaa kohteiden liikennöinti itsenäisesti."
- Nyrkkisääntö: yhteistarjoukset perusteltuja, jos ei yksin pysty tarjoamaan.

Yksikön omat toimet harmaan talouden riskien ehkäisyssä

- Julkiset hankinnat otollista maaperää kartelleille ← ennakoitavuus, läpinäkyvyys, isot rahasummat.
- Jatkuva seuranta on haastavaa, jollain tapaa asia on hyvä järjestää.
- Toimien kohdistaminen:
 - Omien hankintojen tuntemus ja riskianalyysi apuna.
 - Mitkä ovat:
 - isoimmat,
 - toimintamme kannalta kriittisimmät,
 - riskialtteimmat hankintamme?

Esimerkki: yksinkertainen riskianalyysi

- Onko alalla historiaa harmaan talouden ilmiöistä?
- Onko tiedossa, että omissa tai muiden yksiköiden aiemmissa hankinnoissa on ilmennyt ongelmia?
- Onko toimiala luonteeltaan sellainen, että voi sisältää harmaan talouden riskejä, ja jos, niin mitä? Markkinatuntemus!
- Tärkeintä, että kysymysten äärelle pysähdytään hankintoja suunniteltaessa! ← varautuminen ja seuranta.
- Harmaan talouden torjunnan työohje: lisätietoa kartelleista ja muista harmaan ilmiöistä sekä ideoita ennaltaehkäisyyn, VM:n verkkosivut.
<https://vm.fi/-/tyoohje-auttaa-tunnistamaan-ja-ennaltaehkaisemaan-harmaan-talouden-riskeja-julkisissa-hankinnoissa>

Yhteydenotto KKV:n kartellivalvontaan

- Kannattaa sopia, ketkä epäilyyn ja yhteydenottoon liittyviä asioita hoitavat.
- Syytä harkita, keiden organisaatiossa tarvitsee tietää kartelliepäilyistä.
- **Epäilyn salassapito ja tiedon hallinta tärkeää**
- Matala kynnys! Ota mieluummin yhteys kuin jätä ottamatta, jos epäilet vilunkipeliä kilpailutuksessa.
- Lisää tietoa ja yhteystiedot <https://www.kkv.fi/kilpailuasiat/kartellit/>
- Vihjelinkki: <https://www.kkv.fi/kilpailuasiat/kartellit/vihjaa-kartellista-tai-muusta-kilpailunrajoituksesta/>

Harmaan talouden torjunta hankinnoissa

20.5.2025 ylitarkastaja Tommi Lehtinen

Asiakkuusyksikkö, Harmaan talouden torjunta, Verohallinto

Miksi hankinnat?

- Hankinnat Suomessa merkittävässä roolissa taloudessa, vuotuiset julkiset hankinnat ovat n. 40 miljardia, kuntien n. 10 miljardia
 - Harmaan talouden ilmiöitä kohdistuu julkisiin hankintoihin toistuvasti
 - Ilmiöitä ei välttämättä tunnisteta kovinkaan hyvin, ei myöskään niitä koskevaa sääntelyä tai viranomaisten valvontatoimintaa
 - Varautumisen ja riskien tunnistamisen edellytys, että vahingollisista ilmiöistä on perustiedot
 - Tämä helpottaa toiminnan suunnittelua ja reagointia, jos epäilyjä herää tai väärinkäytöksiä havaitaan
- Sopimuskaudenaikainen valvonta:
 - Osa ongelmista saattaa ilmetä vasta sopimuskauden aikana → valmius puuttua tilanteeseen
 - Ehtojen käyttö sopimuksissa → Tietyillä toimialoilla harmaan talouden esiintyvyys suurempaa
 - Myös kynnysarvot alittavien hankintojen osalta

Harmaan talouden ajankohtaisia ilmiöitä

- **Kansainvälisyys** melkein aina jollain tapaa mukana Verohallinnon tapauksissa
- **Järjestäytynyt ja ammattimainen rikollisuus mukana (ns. multi-criminality)**
 - Julkiset hankinnat rikollisten mielenkiinnon kohteena, osataanko ennakoida riskit?
- **ID-väärinkäytökset (henkilöt ja yritykset)**
 - Moninkertaiset vaikutukset yhteiskunnassa
- **Rahaliikenteen kuviot → Neopankit, erilaiset maksualustat ja sovellukset**
 - Täysin virtuaaliset palvelut, kryptovaluutat
- **Laskutuspalveluyhtiöt, kevytyrittäisyys, digitaalinen talous**
 - Pakko- ja valeyrittäisyys, alusta- ja jakamistalous yms.
 - Käyttääkö palveluntarjoaja / sopimuskumppani omia työntekijöitään vai ketjuttaako eteenpäin vai vuokratyövoimalla
 - Työvoiman hyväksikäyttö, tilaajien mahdollisuudet vaikuttaa
 - Riskisektorit esim. siivous, onko kiinnitetty huomiota?
 - Heuni: [Työperäinen hyväksikäyttö ja julkiset hankinnat](#)
 - [RT 103754 Työvoiman hyväksikäytön torjunta rakennusosalalla](#)
- **Julkiset hankinnat ja tuet → etuuksien, avustusten ja tukien väärinkäytökset, korruptio**
 - Veron valvonnassa havaitaan väärinkäytöksiä, mm. korruptiohavainnoista valvontailmoitus poliisille
 - Puitesopimus - voi olla harmaan toimijan työkalu (myös suoramarkkinat, pilkkomiset)
 - Sopimusajan seuranta? Laskutuksen seuranta vs. sopimus vs. mitä todellisuudessa toimitettu
 - Kilpailutuksissa alihintaiset tarjoukset → vinkki verottajalle?
- **Tulot kokonaan ilmoittamatta tai kirjanpidosta puuttuu osa myynneistä**
 - Osa myynnistä on voitu myös esim. ohjata osakkaan tai todellisen toimijan (tai lähiomaisen) henkilökohtaiselle pankkitilille
 - Esim. voiko laskuilla olevan pankkitilin vaihtua miten vain, vai onko siihen menettely?
- **Ammattimaiset avustajat ja mahdollistajat**
- **Tekoäly => vääräsisältöinen data, kirjanpidot, dokumentit**

Yleisiä indikaattoreita

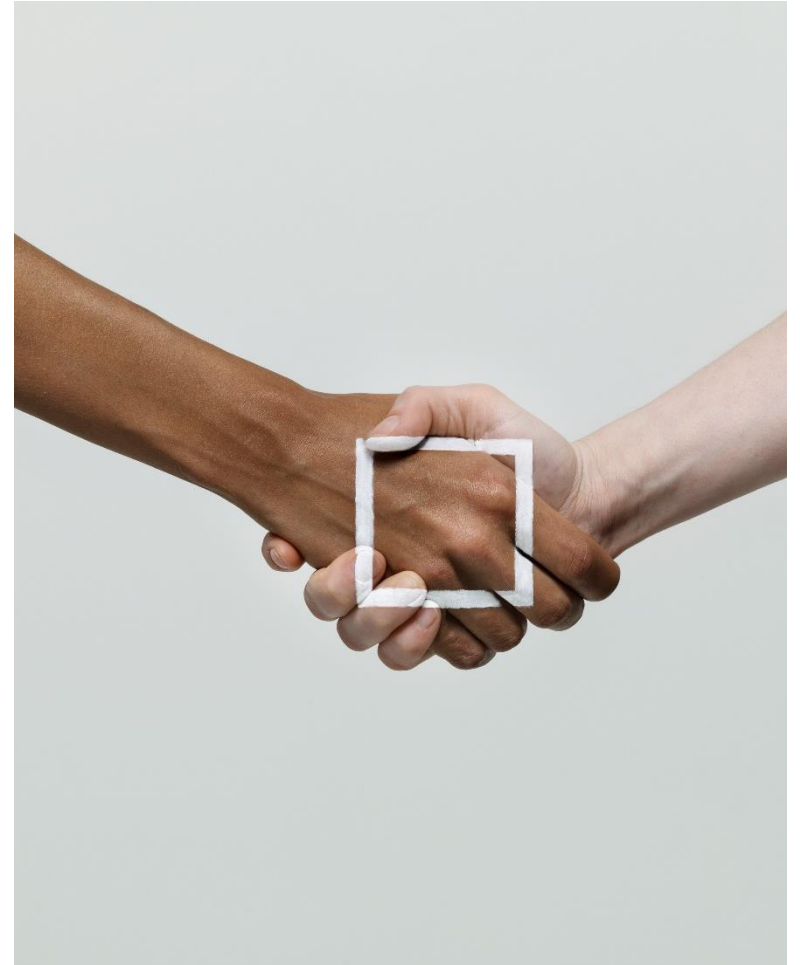
- **Liiketoimi** ei sovi henkilön taustaan tai ilmoitettuihin tuloihin
- Yrityksen **tunnusluvut** poikkeavat siitä, mikä on ko. toimialalla tyypillistä
- Suorituksia **kolmansille osapuolille**, jotka eivät osapuolia liiketoimissa
- Suorituksia tavaroista ja palveluista, jotka **eivät sovi yhtiön profiiliin**
- **Vastaperustetut** yhtiöt tai vastuuhenkilöiden vaihdokset
- Yrittäjän **puutteellinen tieto liiketoiminnasta**
- Maksut **ulkomaille** / ulkomailta (välittäjien käyttö)
- Tilisiirrot **muille maksualustoille, neopankit**

Kiinnitä huomiota kauppakumppanin verotukselliseen luotettavuuteen

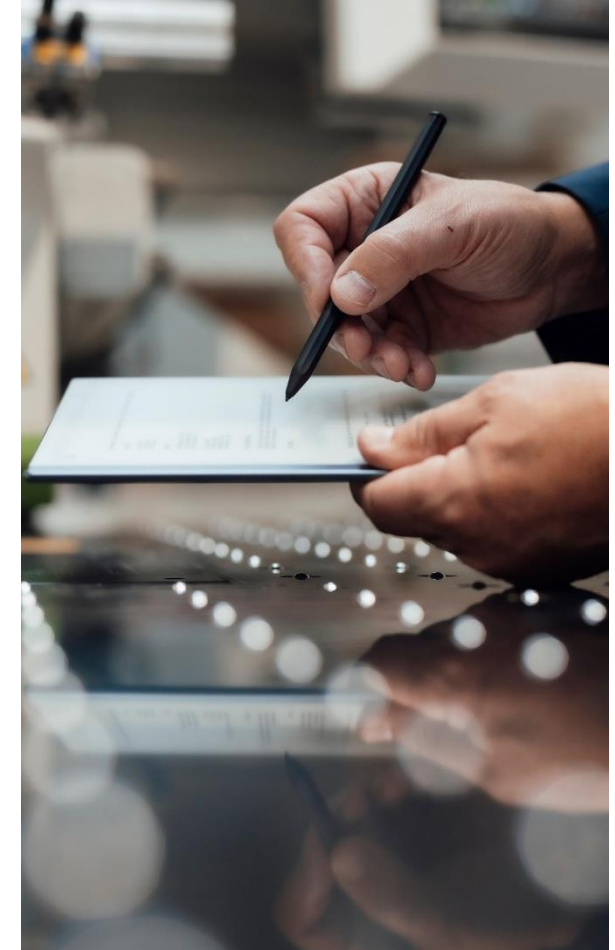
1. Pyytämättä tulee “liian hyviä” tarjouksia.
2. Myyjä on uusi, vasta perustettu tai rekisteröity yritys ilman taloudellista tai kaupallista historiaa.
3. Myyntierät ovat suuria suhteessa myyjän liiketoimintahistoriaan.
4. Yrityksellä tai sen edustajalla ei ole riittävää osaamista tuotteesta tai markkinoista.
5. Samat yhteys- tai vastuuhenkilöt pysyvät, mutta yhtiö, sen yhteystiedot ja/tai pankkitili vaihtuvat toistuvasti.
6. Sama yhtiö, mutta yhteys- tai vastuuhenkilöt vaihtuvat ja samalla hinta laskee olennaisesti.
7. Myyjä edellyttää käteismaksua myös suuremmissa kaupoissa.
8. Maksu osoitetaan kolmannelle osapuolelle ja/tai ulkomaiselle tilille.
9. Maksu pyydetään suorittamaan usealle eri tilille.
10. Maksujärjestelyt eivät vaikuta järjellisiltä tai herättävät epäilyksiä.
11. Yritystä ei löydy arvonlisäverovelvollisten rekisteristä, vaikka liiketoiminta on laajaa.

<https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/yhteisty-ja-palvelut/verotarkastus-ja-harmaa-talous/tunnista-alv-riskit-liiketoiminnassasi/>

Julkiset lähteet (YTJ)

- Kun Verohallinto puuttuu toimintaan - tunnusmerkit julkisista lähteistä:
 - Verovelan määrä kasvaa
 - Ei maksusuunnitelmaa (jos ns. harmaan toimija)
 - Poisto ennakoperintärekisteristä viranomaisaloitteisesti
 - Poisto arvonlisäverorekisteristä viranomaisaloitteisesti (jos ns. harmaan toimija)
 - Yrityksen vastuuhenkilöissä tapahtuu vaihdoksia (jos ns. harmaan toimija) - myös yrityskaappaukset
- Näkyvät viiveellä ja valitettavasti aika voidaan mitata kuukausissa
- Voidaan koittaa vielä loppuvaiheessa "kepillä jäätä" eli perusteettomia laskuja jne. → hyödyn maksimointi
- Tietopyynnöt kunnille / kaupungeille sopimuksista / laskutuksesta

Sinulle.

Hankinta **SUORA**

JULKISTEN
HANKINTOJEN
NEUVONTAYKSIKKÖ

